

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่พร้อมด้วยทรัพยากรที่สมบูรณ์ตลอดจนสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมจึงส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบอาชีพทำการเกษตร และการเกษตรในประเทศไทยมีประวัติการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยาวนานสืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่การทำเกษตรเพื่อยังชีพ มาเป็นการเกษตรแบบพอกินพอใช้แล้วนำส่วนที่เหลือไปขาย จนปัจจุบันเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้าโดยตรง ส่งผลให้การผลิตด้านการเกษตรเปลี่ยนไป มีการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่จะเพิ่มจำนวนผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอต่อความต้องการต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

สารเคมีที่นำมาใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่นั้น อย่างเช่น ปุ๋ยเคมี สารฆ่าแมลง สารปราบศัตรูพืช ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโตของต้นพืช ฯลฯ ซึ่งสารเหล่านี้ต่างก่อให้เกิดผลเสียอย่างรุนแรงต่อทรัพยากรดิน เกิดความไม่สมดุลในแร่ธาตุและกายภาพของดิน ทำให้สิ่งมีชีวิตที่มีประโยชน์ในดินนั้นสูญหาย ไร้สมรรถภาพ ซึ่งกระบวนการนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่อง ดินไม่สามารถดูดซับแร่ธาตุเก็บไว้เพื่อการเจริญเติบโตของต้นพืช ส่งผลให้ต้นพืชอ่อนแอขาดภูมิต้านทานโรค ถูกแมลงและเชื้อโรคทำลายได้ง่าย เหตุทั้งหมดนี้ทำให้เกษตรกรยังใช้สารเคมีในการเกษตรต่อไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นวิกฤตในห่วงโซ่อาหารและระบบการเกษตร นำมาซึ่งปัญหาทางสุขภาพของผู้บริโภคผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้สารเคมีและปัญหาสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบัน

รายงานการสำรวจขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เมื่อ พ.ศ.2543 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ทำการเกษตรอันดับที่ 48 ของโลก แต่ใช้สารฆ่าแมลงเป็นอันดับ 5 ของโลก นำเข้าสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรเป็นจำนวนเงิน สามหมื่นล้านบาทต่อปี เกษตรกรมีปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ในการเพาะปลูก ทำให้เกิดการลงทุนสูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ราคาผลผลิตในรอบยี่สิบปีไม่ได้สูงขึ้นตามสัดส่วนของต้นทุนที่สูงขึ้น มีผลให้เกษตรกรขาดทุน มีหนี้สิน (<http://www.rakbankerd.com> , 24 มกราคม 2551) นอกจากนี้แล้ว

ผลที่เกิดจากการเกษตรที่ใช้สารเคมี ยังก่อให้เกิดผลเสียหาย ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติลดลง การใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีจำนวนผลผลิตไม่ได้มากขึ้นกลับเท่าเดิมหรือลดลง แหล่งน้ำใช้เคียงพื้นที่การเกษตรจะปนเปื้อนด้วยสารเคมี ถ้าสารเคมีในแหล่งน้ำมีปริมาณมากเกินไปจะเกิดผลเสียต่อระบบนิเวศน์ และสุดท้าย คือ มนุษย์ที่ได้รับพิษสะสมของสารเคมีจากอาหารที่มาจากผลผลิตการเกษตรที่ใช้สารเคมีหลากหลายชนิด

ด้วยปัญหาต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตรกรรมของประเทศไทยมานานจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยเริ่มใช้การเกษตรอินทรีย์ เพื่อแก้ปัญหาการเกษตรเคมี เนื่องจาก การเกษตรอินทรีย์ให้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตที่ดีกว่า ต้นทุนการผลิตต่ำ อาหารมีคุณภาพและปลอดภัย พื้นดินที่ใช้ในการเกษตรก็ยังคงสมบูรณ์ดีขึ้นกว่าเดิม และสุดท้าย คือ สิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าเดิม ไม่เกิดการทำลายระบบนิเวศน์เหมือนเกษตรเคมี โดยหน่วยงานที่เข้ามาจัดการกับเกษตรอินทรีย์ คือ กรมวิชาการเกษตร บริษัทในเครือนครหลวง และบริษัทในเครือสยามวิวัฒน์ ได้ผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ จังหวัดพะเยาและจังหวัดเชียงราย เนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ ได้ผลผลิต 1,200-1,500 ตัน ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศภายในการควบคุมขององค์การตรวจสอบคุณภาพประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นสมาชิกสหพันธ์การเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement : IFOAM) นอกจากนี้ ในหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เช่น สุรินทร์ ยโสธร ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ก็ได้มีการผลิตข้าวอินทรีย์ ส่งไปขายยังสหภาพยุโรปด้วยเช่นกัน (<http://www.rakbankerd.com> , 24 มกราคม 2551)

“เกษตรอินทรีย์” (Organic Agriculture) เป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การรักษาสสมดุลธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการทางระบบนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษในสภาพแวดล้อมรวมถึงการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ร่วมด้วย แนวโน้มความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ ทั้งในและต่างประเทศเริ่มมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากผู้ผลิตและผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเริ่มคำนึงถึงสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย และมลพิษในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประกอบกับการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรทั้งในและต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะตลาดการค้าโลก ควบคู่กับการปฏิรูปและปรับโครงสร้างการผลิตและการนำเข้าของประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงทำให้การนำเข้าสินค้าเริ่มเกษตรเพิ่มความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ก็ยังมีความตื่นตัวและตระหนักถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดการลงนามและความผูกพันของพันธกิจในความ

ตกลงระหว่างประเทศ (เอกสารประกอบการสัมมนา การผลิตและการตลาดพืชอินทรีย์ในประเทศไทย, 2551)

ตารางที่ 1 : เกษตรอินทรีย์ต่างกับเกษตรเคมีอย่างไร

เกษตรเคมี	เกษตรอินทรีย์
- ใช้หลักการและแนวคิดการเกษตรแบบแยกส่วน เช่น การแยกพืช สัตว์ ประมง ป่าไม้ ดิน น้ำ สังคม และเศรษฐกิจออกจากกัน ให้เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแนวทางของเทคโนโลยีทันสมัย ซึ่ง ส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ	- ใช้หลักการและแนวคิดการเกษตรแบบองค์รวม ของสรรพสิ่งทั้งหลายในระบบนิเวศเกษตร เช่น พืช สัตว์ ประมง ป่าไม้ ดิน น้ำ สังคม และเศรษฐกิจ ที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน อย่างมีบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีทันสมัย
- เน้นการผลิตแบบเชิงเดี่ยว (Mono culture) ที่เป็นพืชและสัตว์เศรษฐกิจชนิดเดียว ในพื้นที่ติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ในลักษณะของเกษตรอุตสาหกรรม	- เน้นการผสมผสานให้เกิดความหลากหลายที่แต่ละกิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เช่น พืช สัตว์ ประมง และป่าไม้ ในระบบไร่นาสวนผสม วนเกษตรและเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ
- ใช้พันธุ์ที่ได้จากการผสมและคัดเลือกโดยหลักการทางพันธุศาสตร์ (Genetic) เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงเป็นประการสำคัญ	- ใช้พันธุ์ที่คัดเลือกให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ปฏิเสธการใช้พันธุ์ที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม (GMOs =genetically modified organism)
- เน้นการเพิ่มผลผลิตจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ได้จากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ฮอโมน ฯลฯ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างในผลผลิตที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพพลานามัย	- เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่เกิดจากธรรมชาติที่มีอยู่ในฟาร์มและท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้นการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและลดต้นทุนการผลิต
- ใช้เครื่องทุ่นแรงจากพลังงานการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงจากฟอสซิล เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ คิดเป็นมูลค่าปีละหลายหมื่นล้านบาท	- ใช้แรงงานคน สัตว์ และเครื่องทุ่นแรงขนาดเล็ก ที่ประหยัดพลังงาน รวมทั้งการใช้หลักการธรรมชาติในการจัดการศัตรูพืช การปรับปรุงดิน ฯลฯ
- มีเป้าหมายเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีกำไรเป็นตัวเงินเป็นเครื่องชี้วัดผลสำเร็จ เน้นเพื่อการค้าและส่งออกต่างประเทศ เป็นอันดับแรก ที่เหลือจึงใช้บริโภคภายในประเทศ	- มีเป้าหมายการผลิตเพื่อความยั่งยืนในระยะยาวทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม รวมทั้งความมั่นคงทางอาหารของคนในครอบครัวและประเทศชาติโดยรวม

ที่มา : <http://www.surinorganic.com> , 24 มกราคม 2551

รัฐบาลได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์การผลิตด้านการเกษตรกรรมดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลได้ประกาศนโยบาย โดยยึดถือการดำเนินการงานเกษตรอินทรีย์เป็น

แนวทางสำคัญในการพัฒนาการเกษตร และกำหนดให้เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ในด้านยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หนึ่งในแนวทางด้านนี้คือ พื้นฟูทรัพยากรที่ดินที่มีปัญหาและเสื่อมโทรม ให้มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยสนับสนุนกิจกรรม การเกษตรแบบยั่งยืนหรือเกษตรเชิงอนุรักษ์ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลดการตกค้างของสารเคมีในดินและน้ำ โดยให้ชุมชนมีบทบาทหลักและภาครัฐสนับสนุนด้านวิชาการ (<http://www.nesdb.go.th> , 24 มกราคม 2551)

ความเป็นมาของการนำเกษตรอินทรีย์มาแก้ปัญหาภาคการเกษตรกรรมในจังหวัดสุรินทร์ มีสาเหตุมาจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ของจังหวัดสุรินทร์เป็นชาวนาที่ประสบปัญหากับความยากจน เพราะการกู้เงินนอกระบบมาลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อการทำนาโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี ชาติทุนจากการเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อข้าว ทำให้มีหนี้สินนอกระบบที่ยังเป็นภาระไปสู่รุ่นลูก รุ่นหลานของเกษตรกร รวมทั้งการทำนาเป็นแบบนาปีที่ต้องอาศัยฤดูกาลเพื่อกักเก็บน้ำมาใช้ในการทำนา ถ้าเกิดฝนแล้งหรือขาดน้ำในการทำนา ปริมาณผลผลิตต่อไร่ก็ลดจำนวนลง รวมทั้งดินที่ใช้ในการทำนาก็เสื่อมสภาพจากการใช้สารเคมีสะสมมาหลายปี ส่งผลให้เกษตรกรก็ยิ่งแต่ประสบกับปัญหาความยากจนลงไปอีก

อย่างไรก็ตาม จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้งไห้ของประเทศไทย มีพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นผืนนาปลูกข้าวกว่า 3.1 ล้านไร่ ประชากรส่วนใหญ่กว่า 90% ประกอบอาชีพทางการเกษตร และเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ข้าวหอมมะลิเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์ ด้วยจุดเด่นในเรื่องนี้ของจังหวัดสุรินทร์ การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์จึงถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์หลักด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนให้เกษตรกรเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบปลอดสารเคมีหรือเกษตรอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยไม่ต้องลงทุนซื้อสารเคมีมาใช้ในการทำนาอีก และเป็นแก้ปัญหาความยากจนปลดหนี้ให้กับเกษตรกรในเบื้องต้น

ดังนั้น โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ จึงถูกก่อตั้งขึ้น เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ให้กับเกษตรกร โดยนำการผลิตข้าวหอมมะลิที่เป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่อยู่แล้ว ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาจากการใช้สารเคมีในการผลิตมาเป็นการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีคุณภาพปลอดสารเคมี รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับเกษตรกรของจังหวัดสุรินทร์ด้วย

“ข้าวหอมมะลิอินทรีย์” (Organic Jasmine Rice) คือ ข้าวหอมมะลิที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี หรือสารสังเคราะห์ต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี และใช้สารอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด แทน ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ต้องปลูกในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างสูง มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพดีเหมาะสมและเป็นพื้นที่ห่างไกลจากพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมี เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐานไม่มีการปลอมปน ไม่ใช่เมล็ดพันธุ์ GMO (www.thaitambon.com , 1 มิถุนายน 2551)

จุดเริ่มต้นของโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์และความเป็นมาของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีดังนี้ (เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเกษตรอินทรีย์, 2551)

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 จังหวัดสุรินทร์ ได้ประกาศนโยบายให้จังหวัดสุรินทร์เป็น “เมืองเกษตรอินทรีย์ปลอดสารเคมีและสารพิษ” ได้ระดมทุกภาคส่วนปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักให้กับหัวหน้าส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนภาคประชาชน ได้เห็นความสำคัญและแนวทางแก้ปัญหาปากท้องของเกษตรกร ชาวนา ในระยะยาวและยั่งยืนด้วย “น้อมนำเอาระบบการดำรงชีวิตประจำวันแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาทำให้บังเกิดเป็นรูปธรรม” และขยายความรู้ ความตระหนัก สร้างความเข้าใจกับเกษตรกรในทุกอำเภอ โดยการสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดนำร่องด้านเกษตรอินทรีย์ ของประเทศไทย

ปี 2546 จังหวัดสุรินทร์ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้สามารถก้าวสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยร่วมมือกับ โครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรสุรินทร์ (คปส), มูลนิธิพิพิธประชานาถ จัดฝึกอบรมเกษตรกร เพื่อตรวจแปลงเกษตรกรตามระบบควบคุมภายใน และขอรับรองมาตรฐานอินทรีย์กับสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) จำนวน 1,000 คน นอกจากนี้ จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดแรกที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ดำเนินโครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ปี 2547 จังหวัดสุรินทร์ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) ว่า “เกษตรอินทรีย์เป็นเลิศ เปิดประตูสู่อินโดจีน” โดยได้จัดทำโครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กับสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) โดยทางจังหวัดได้จัดทำโครงการย่อยลงไปในระดับอำเภอ กิ่งอำเภอ ละ 1 โครงการ และให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งยังให้การสนับสนุน โครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรสุรินทร์ (คปส) และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. สุรินทร์ จำกัด (สกต.) นอกจากนี้ จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ ซึ่งมีเครือข่ายถึงระดับอำเภอ แล้วได้กำหนดเป้าหมาย พื้นที่ดำเนินงานเพื่อขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กับสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.) จำนวน 306,873 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 429 กิโลกรัม/ไร่ จากพื้นที่เพาะปลูกการทำนาทั้งจังหวัด 3,065,049 ไร่

วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้ประกาศให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดนำร่องในการดำเนินการ เรื่องเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นปีแห่งความปลอดภัยทางด้านอาหารและเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดให้ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ

ปี พ.ศ. 2551 จังหวัดสุรินทร์ ได้มีนโยบายในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องต่อยอดจากวัตถุประสงค์เดิม เช่น การจัดตั้งสถานีเกษตรอินทรีย์ ณ บริเวณข้างศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นศูนย์กลาง ซื้อ-ขาย ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง การจัดให้มีแปลงสาธิตเรียนรู้การปลูกพืชผักเกษตรอินทรีย์ที่ กองร้อยรักษาดินแดน จังหวัดสุรินทร์

วันที่ 20 มีนาคม 2551 จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดพิธีลงนามความร่วมมือการซื้อขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์สุรินทร์ ปี2551/52 ระหว่างจังหวัดสุรินทร์กับ สหกรณ์การเกษตร และผู้ประกอบการโรงสี รวมจำนวน 4 ราย โดยตกลงว่าจะรับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลิที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ของ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) จากเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร ประมาณ 15,000 ตัน ในราคาไม่ต่ำกว่าตันละ 13,000 บาท เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจและเกิดความมุ่งมั่นในการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิต รวมทั้งได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตามที่กำหนดเป้าหมายไว้

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ และมีความสำคัญอย่างมากต่อเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์

โดยเฉพาะการลดต้นทุนการผลิตเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในภาคการเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค อาหารที่ปลอดภัยและกลับสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัดสุรินทร์ ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน ที่ให้ความสำคัญต่อ “เกษตรอินทรีย์” ทำให้จังหวัดสุรินทร์กลายเป็นจังหวัดนำร่องด้านเกษตรอินทรีย์ และข้าวหอมมะลิอินทรีย์ก็กลายเป็นสินค้าเศรษฐกิจทำรายได้และชื่อเสียงให้กับจังหวัดสุรินทร์ ภายใต้วิสัยทัศน์ “เกษตรอินทรีย์เป็นเลิศ เปิดประตูสู่อินโดจีน : The Capital of Organic Farming & Gateway to Indochina” จนมาถึงปัจจุบัน

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาถึง “เครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์” เพื่อที่จะได้ทราบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิเป็นอย่างไร เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญกับการผลิตข้าวหอมมะลิด้วยวิธีการแบบเกษตรอินทรีย์แล้วหน่วยงานราชการและองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง เกษตรกรเองได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นหรือร่วมวางหลักการ นโยบาย และแก้ปัญหาที่เกิดกับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ด้วยหรือไม่ อย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์จนถึงปัจจุบัน

โดยผู้วิจัยได้เลือก พื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากว่า จังหวัดสุรินทร์มีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์กระจายอยู่ทุกอำเภอ แต่สำหรับอำเภอเมืองนั้นเป็นศูนย์กลางของจังหวัดสุรินทร์อยู่ใกล้กับหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ และองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานร่วมกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารระหว่างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ กับหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์

ปัญหาคำถามการวิจัย

1. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร
2. เครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ มีกระบวนการสื่อสารกับหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนอย่างไร
3. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้ศึกษากับ

1. เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เป็นสมาชิกกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เป็นสมาชิกกับสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด (สกต.) ปีการผลิต 2551/2552
2. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่รับรองผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ คือ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
3. หน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์
4. พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กระบวนการสื่อสารระหว่างเครือข่ายเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์กับหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ จนถึงปัจจุบัน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง เกษตรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการติดต่อสื่อสารและมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) รวมทั้งมีการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

หน่วยงานราชการ หมายถึง หน่วยงานต่างๆ ของภาคราชการในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ที่มีภารกิจประจำที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับ กระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ปีการผลิต 2551/2552 ได้แก่

- ศูนย์ปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์จังหวัดสุรินทร์
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์
- สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองสุรินทร์
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์วิจัยข้าวสุรินทร์
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวสุรินทร์
- สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

องค์กรเอกชน หมายถึง องค์กรต่างๆ ที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ ที่มีการกิจประจำที่ เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับ กระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัด สุรินทร์ ได้แก่

- สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. สุรินทร์ จำกัด (สกต.)
หรือ สหกรณ์ สกต.
- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)

กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ เกี่ยวข้องกับ กระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนที่มีส่วนร่วม ในโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ปีการผลิต 2551/2552

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หมายถึง มาตรฐานการรับรองการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ได้นำมาใช้ในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้กับผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรที่ เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์

กระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หมายถึง กระบวนการที่รวมขั้นตอน การปลูก หรือการผลิต การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การแปรรูป การจัดจำหน่ายหรือการตลาดข้าว หอมมะลิอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ หมายถึง โครงการที่มีนโยบายสนับสนุนให้ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของโครงการ ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานเกษตร อินทรีย์

ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หมายถึง ข้าวหอมมะลิที่ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ทุกขั้นตอน และ ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในเขต อำเภอเมือง ซึ่งเป็น สมาชิกโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ หรือเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรเพื่อ การตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด (สกต.)

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ สามารถดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนกระบวนการสื่อสารระหว่างเกษตรกรเอง กับหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมและวางนโยบายเพื่อความยั่งยืนของการเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งความยั่งยืนสิ่งแวดล้อมในภาคเกษตรกรรม
2. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงความสำคัญของการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เป็นต้นทางของการผลิต ปลายทางที่เป็นผู้บริโภคได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี และการกลับคืนสู่ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติในกระแสภาวะโลกร้อนในตอนนี้